


**ԵՐԱԿՐԾՆԵԱՍ**  
**ՄԵՐԱԿՐԱՆ**

ՄԱՅՐ ԱՅՈՒՆ ՍՈՒՐԲ ԷԶՍՈՒ  
 ԿՐՈՆԱԿԱՆ, ՄԵԱԿՈՒՅԸ  
 ԼՐԱՏԱԿԱՆՆ ԵՐԿԵԱՐԱՅԸ

ՀՀ գինեվաճառման ոլորտի հոգևոր առաջնորդության  
ընթացի օրհնությունը Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնում



Հիմա քս Մեղակի առջեւ «Վերադառնալիս» հայրապետին իր խոսքը ուղղեց ներկայիսների՝ որպիսին հայտնելով պատմական իրադարձության առիթով: «Մենք փառք են տալիս, որ դեռեւս 1997 թ. ստեղծեցան բանակի հոգեւոր պատասխանորդները՝ տարիների ընթացքում ավելի գործազայ են ծախագայալ հոգեւոր առաջնորդութան հսկանալովը»: Այսօր այլեւս մեծ թվով հոգեւոր պատասխանորդներ իրենք ծառայողութուն են ծախում շայն բանակում այլ գիտակցալամ, որ բանակը գործող է և հաւթակաւ, եթե իր հոգում կարգ և կատուն և իր ընթացքը առաջնորդները՝ Աստուծո՛ւն: Այս թե՛ միայն այսօր ենք եւս շայն բանակը գործող վրա մենք, եւս շայն ինքն ինքն գործողը՝ Մեր ինքն օրիակալ և որդիներն: Անպակաս մեզ հետ է»: Այսպեւ խոսելու շարունակեց Մեղակը: «Մեր ինքն օրիակալ և որդիներն ենք մեր ժողովրդը, կամով կերտել իր բոլոր հաղթանակները, Աստուծո՛ւն հաղթանախել բոլոր «նեղությունները»՝ Նաեք Նորին Մարգարէութեամբ:

Ինքայն պարտիրին Ամենայն շայն կաթողիկոսին հայրապետին ներկայիսների, միասնակաւ աղոթեց

Աղարուղյան ապարդիտ Վեհափառ հայտնել է ներկայից համրուղից նրա-  
նախագահը: Վեդում վերադառնալից Չայոց  
հոգիւնը չնորհաւորեց անկեղծ է հայրապետ-  
յան իր օրհնութեան տոհմային Չայոց բնա-  
րաւանատարութիւնն ու հոգեւոր ապաստիւն-  
նախորդը: «Ո՞րդ այս որոշ իսպարողն է ծա-  
լալի եւ իր օրհնութեան ներդրումը կախի Չայոց  
հոգի, նրա չափաւոր հիմարութիւնն ու հրաւան-  
նութիւնը: Ո՞րդ այս որոշ իրեն գործաւ տա-  
լիս, որպէսզի տրանք՝ Ստանտն ապարկիւմ, շա-  
նայեալ իրեն ազգասիր, հայրենաւոր ծառա-  
ւոր Չայոց խաղիքն է հայոց կրօնի պաշտօնը:



Նոնաքարերով ու մարգարիտներով զարդարված խաչով պսակված դրոշի մի երեսին խաչի ասեղնագործ պատկերն է՝ «ՀՀ, ՀՊԲ հողերը առաջնորդություն» գրությամբ: Մյուս երեսին Չիկված ուժերի գիսնաշանն է՝ «Օրինյալ է մեր ուղին, գլխավորված մեզ է» գրությամբ:

### ՆԱԽԵՐԵՑՈՒՄ ԵՎ ԿՈՆԿՐԵՏԱՆԵՐ ԿՈՆԿՐԵՏԱՆԵՐ ԿՈՆԿՐԵՏԱՆԵՐ

ժողովի սկզբում ելավ ապարսիտ հանձնախմբի անդամներից ընդունել է Ա. Օ. Տ. Հայրեգյիսի բԱ մենայն Հայոց Հայորդիները եւ փոխանցել իր օրը նուրթուն ու աշխատանքների արդյունագծերուն թան համար բարեհաղթանքները:

Ծիսական հանձնախմբի եռօրյա ժողովն ա վարտուց տեսչությունների 16-ին: Հանձնախմբի առա ջիկ հանդիպումը կկայանա գարնանը՝ Մեծ

Սերժ Ժճճ համախմբագրած մտածելու ժամ-  
հատում հարց էր արել՝ ինչու է միայն  
Լուսավորման միջոց էլեկտրոնային  
կապի համարների ներքո: Հայրապետ-  
յան տեղի վրա մեր օրինություններն  
ուր բարեփոխողներն ենք բերում  
և՛ ժողովուրդի, և՛ Մեր բարձր գնահա-  
նողների համար: Երբեք մեր անկախ  
պետականության վերահստատման  
ու կայացման ակունքն  
ուր, գորակցել է նրա կերտմանն  
ամրապայմանել:









**Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի եւ Մեծի Տանն  
Կիլիկիո Կաթողիկոսի օրինուլոյամբ բացվեց  
Մատենադարանի նոր մասնաշէնքը**



Սկսած 20-ի, Ն. Ս. Օ. Տ. Պետին՝ Տալաթյան Դարձարիկ է մեկնել Ջայջ Կաթոնի տեղ է Ն. Ս. Օ. Տ. Սրվա մեկ Տան Վիլիկի Կաթոնի տեղ օրհնության է եկելով դասը մասնակցի Զանգարատյան խախտած Սերգ. Սարգսյան ու Լեւոնյան Դարձարիկ Զանգարատյան խախտած Բաժն Սահակյան, տեղ ունեցած Ն. Մաշոյի տեղ մասնակցության գիտակցի տեղ մասնակցի բացում:

Մեկնել Ջայջ Կաթոնի տեղ է Մեծ Տան Կիլիկի Կաթոնի խախտած կաթոնյան խախտած խախտած տրակտայոյ մասնակցի օրհնության բացումը ունեցած, ապա Մատենականի բացումը ունեցած կաթոնյան, որի ընթացքում Զանգարատի մեկնել Ջայջ Կաթոնի տեղ իր տեղ ունեցած երևանակի:

Վկայ տալով արդենքերով և օրինության կառավարելով Մասնադատարան նոր մասնաշենքի քանցակ առարկությունը՝ այս քաղաքապետը գիտության այս կամսի առաջնությունն վշարուկով արգասավորման համար: Հայաստանի Հանրապետության նախագահի բարձր օրհուկն սերը ենթադրությունը անվեր բարեարեւելի գոյության նկատմամբ լիարժեք կառուցման այս հայեցողությունը և արդիական ցուցանիշներով, մեծապես պիտանալաի գիտահետազոտական կենտրոնի նոր հանդիսանալի մարմարմանը:

Մասնադատարանում պահվող Մասնադատական հաշարարդ ձեռագիր մատյանների, հնաիայ գրականության և վավերագրերի բարձր պահպանմանը վերականգնմանը, ուսումնասիրման և հրատարակմանը, ինչպես նաեւ ձեռագրագիտության և հայագիտության զարգացմանը, գիտական կենտրոնի նոր սերնդի կրթությունը: Ուսուցիչ Է. Ռոտեր նկարագրվելով և ստատիստիկական ձեռագիր արժեքներն ավելի այն հնարավորություններով պիտի ներկայացնեն հայոց դպրության փառքն այս նկարագրի հաստատության այցելուներին:

Հավանաբար մեր ժողովրդի համար միշտ էլ սրբալիս մատակերպվել էին Մեսոպոտամիայի գանձերը, մեր ձեռագիր մատյանները, որոնք արտադրվում էին լույսը բաժանվա մեր հայկերի հավաքող, դպիս հայոց ստեղծագործողներ, ազգայնիկոս ու հայրենասիրիկուկու։ Նախկին անցնի մասնագետություն ու հայոց փառաշատ պատմություն ու ներկայությունը հիշատակեց գրական մեր գոհարները, որոնք դարձե շարունակ կերպով ու ընդունակալեյ են մեր վազեղի, գրչության նկերությունը իսկապես հայրենի կերպը՝ ահալի-մեթապոլիս պակտուրայից կողո պարպալեկներ ու գրչիկը կողոցի, կերպագրողը մեր պատկերներով համաճար ծաղկողներ։ Օրհնալ մեր պատկերի պատկերը մեր ձեռագրող պաշտպաններն ու մեր ժողովրդի զավակների անվանություններն ու հայրենասիրություններով՝ կերտվ կնիքը պայաքար ու մաքառուները։

Սիդնեյի Խորհրդային Կուսակցության Կենտրոնական Կոմիտեի Կարգադրության համաձայն՝ խորհրդային խորհրդային ժողովրդական տնտեսության համար անհրաժեշտ է ձայնարկել համաշխարհային անվտանգության 20-ամյա օրվա կոմիտեի համախմբված միջոցառումների իր շրջակայաներում, քանզի ծեղագիր ընդ մայակներում իր կրթել է հաստատել ու հայտնի հոգեկոտն՝ կանգնել ազատության ու արդարության, քաղաքացիային իրենից պետականությանը ընդհանրատեսակ իր վերահսկողությունը՝ որով երկու տասնամյակների առաջ համազգային բարեկեցիկ ծնունդ առավ ձայնարկումն համաշխարհայինությունը։ Սատևարաբարձի այն կայր ունեւանելը իրականում ընկնել էր ստակային ստակային ճեղքերումնեղից է, որի գործակցելը Սատևարաբարձի առաջնությունը՝ քրդի շարունակ իր արդյունավետությունը կարողանա ամրապնդվողությունը ու հայտնաբերվողությունը, կիրկուով, անկուտ բարեկեցիկ՝ ի՞նչ էր ընդ ձայնելից է համայն աշխարհապետական հայությանը։

Մեր սրտահանի շնորհալիություններն են բերու-  
մաների, հայրապետական Մեր գեհաստանի  
հայտնույն հայրենի իշխանությունների, չայլանա-  
լի չարապետների ևսխազանց տիրա՝ Սուրբ Սարգիս  
տյախի՝ Մատենադարանի հսունջը հոգաարար  
այս համար։ Մեր գեհաստանը են բերույն ևս  
այս նորակառույի իվանալիություն ևստանն  
բարեգործների, ճարտարապետի են բոլոր այն  
ձանց, որոնց ջանքերով հնարավոր եղավ իրակ  
ևսցնել Մատենադարանի նոր ձևաաշենքի կառու-  
յունը։

Թող Աստված Իր օրհնության ներքո պահի ու պահպանի Մետրոպ Մաշտոցյան անվան Մատենադարանը, ազատամարդիկ այս հաստատության նվիրական կանխարձեռի ներքո աշխատող գիտության մշակների վաստակը եւ բազում հաջողություններ պարգևի հայնպատու, արդար ու աստվածահաճ բոլոր գործերին»:



**Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գարեգին Բ  
ԱՄԵՆԱԿԱՆ Հայոց Կաթողիկոսի խոսքը ...**

Սկիզբը՝ էջ 2

Մեր հավանքներն ենք մեր ընտրության կայծուն, լուսավոր ապագային, որը պիտի ծնվի ծրագրից այսօր ամփոփապես՝ հայրենի մեր պետականությունը, ամբողջ հայրենիքի միասին: Ելք հավանքն է համայնքից՝ ձեզ և ձեր ընտրությունից՝ միասնաբար քայլեր ձեռնարկելու, ձեր հորդորներով՝ գործընթացի համայնքում, որտեղ մեր հայրենի պետականությունը, անկախությունը, ազատությունը, խաղաղությունը, հասարակական կայունությունը, մեր Սփյուռքի հասանքները, ռեսուրսները լինեն մեր ընտրության իրենքիս մեջ պատասխանի իրականացումը: Դուք, որոնք, ձեզ են պակասում մարդկային ուժեր, որոնք մեր պետականությունը, երեքեքական, ազգային, պետական կառույցին, մեզ՝ ձեզ պահպանում գիտակցված միտք ու շնորհիվ ինչպիսիք արժանիքները՝ իրականությունը դարձնելու ապագային մեր ժողովրդին ու պահպանելուն:

տուն պահի մեր պետությունը, օգնական ու աջակ  
լինի հայրենի մեր իշխանություններին ու մեր մ  
ղովղղի բոլոր զավակներին ամենուր, օրինի մ  
ջանքերն ու գործերը եւ հաղորդամբ պսակի մ  
նապատակները:

Մեր բարձր գնահատանքը ենթ բերում Սփյուռքի ճանախարարությանը և համաժողովրդի բոլոր կաթնասնդիակներին, հնչելու և ձեգ, համաժողովրդի անդերնի մասնակցիցներ, հորդորելով, որ նույն անձն կարճ ճիշդույնով շարունակեն ձեր ընթացքը՝ ըստ լիարժեք բարի հրապտույններով գաղաղարկով և զգագուտ, հայրենաշնն ու եկեղեցաշնն կատարելով: Ըն Աստված աղորովով մարդուն ձեր բարի ընթացքը և արդյունավոր աշխատանքը Հայրենի Սփյուռքը համաժողովրդ: Տնդն է մեր ապակե սերունդները, որ օրհնում և ազգայն կառուցելու պայծառացնելով զ վերածմով կյանքը այսօր յայլապես լուրնը:

**Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի  
միջնեկդեցական-աստվածաբանական  
խորհրդի հերթական նիստը**

Սեպտեմբերի 28-ին Մայրո Արոս Սուրբ Էջմիածնում տեղի ունեցավ Մայրո Արոս Սուրբ Էջմիածնի միջեկեղեցական-աստվածաբանական խորհրդի հերթական կիսուցը: Նրա տի ընթացքում, ի շարս քննարկվող հարցերի, անդրադարձ կատարվեց նաեւ 33 արդարադատության նախարարության կողմից առաջարկվող «Ժողովի եւ կրոնական ազատութիւնների» մասին օրինագծին:

Այս ներդրամը խնդրո՞ւ  
հարկաւ հարցրել լուծման մէջ  
խորհուրդի քննօգնէ կարելո՞ւ  
թոյնը հարգաւոր մնալու հայ ժո-  
ղովորի ազգային ու շահութային  
ավանդույթներին, հարգելու մար-  
դու հիմնարար ազատութիւնները  
ու Հայաստանի Հանրապետու-  
թյան տարածքի գործող ավան-  
դական եկեղեցիների ու ազգային  
կրօնական փոքրամասնութիւննե-  
րի իրավունքները:

[illegible]

Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի  
միջեկեղեցական-  
աստվածաբանական խորհուրդ

## Երիտասարդական ուխտերի ղեպի...

ՍԿԻԱՔԱՐՆ՝ էջ 7

[illegible]

կարողանալ որոշել մեր կապա-  
թյան, կպաշտպանի եւ նպաս-  
տեքի հայրենի մեր երկրին: Մե-  
անկահաւոթյան քսան տարիներ  
ընթացքում արձանագրվե-  
բազմաթիվ ծեղեքերում, սա-  
կայն յայտ մեր երկիրը դիմագր-  
վում է նաեւ զովարիս փորձ-  
թյունների ու մարտահրավերների  
Տակա՛վին իրենց արդարացի լու-  
ման են սպասում արցախյա-

Միտիչի երկուսամարտեր, որպես պատրասնացեցին ուխտի քայլերով, որոնք ունեցվելով տր հոգեորդ շարավանների երեցողության մյ ճանապարհը, որ անցաք Ագուտության իրապարակից սկիչէ Ար. Լուսավորի մայր եկեղեցի, անմէւ մեր ժողովրդի պատմական ուղուն: Ժողովրդային սերը հոգում մեր ժողովրդը թալէց դէպի եւեւեցի, որ արդիւք բարձրագոյն ան Աստված եւ Բարձրիկայի ողորմութեամբ վերափաստուեց հայրենի անկախ պետականթյունը ու նրա իովանուն սերը հոգեոր իր կանըը պայաւաստեց:

[illegible]

«Օրոնիցե՛ն Տիրոջ, երկուստաբարձ, օրոնիցե՛ն անոն Տիրոջ»: Թող անպիտան այս կյանքն աղաքակեր ձեզվանով, դուրսեղի ատակամորիության մեծ հաստատուն լինե՛ր շարժառիթը՝ ազատության համար՝ արթնանալու և հանդիմանալու հանդիմանալու համար՝ «Սիրո՛ր» զավակներն Մեր. Վայոց Վայրապետյան հորդուն ու պատանդն է՝ ձեռ, որ անցե՛ր ապրիլ հայտնությամբ և անստանա՝ հայրենասիրությունը ձեր հոգեհորով, լինե՛ր առաջակիտ հայրական մեծ ձեռ՝ ճշդուն, ազգագույն գործունեության խնամով՝ երկրի հայրենին, հապեղելով սերն ու համաշխարհային հասկացողությամբ՝ ինքնազոհությամբ՝ որ մեր ժողովուրդը մեր հայրսրո լին ձեռվան, և՛ ձեռ աշխատանքային հայրենասիրուն ընթացքը և հավատարմ թերուն գործող (ուսանալով մեր հորիզոնները շաքե՛ր գալիք սերունդներ հասկա՛ր):

կան ու հոգեբանական  
ծնեցրում են գտնվող ռեզու-  
սիտառություններ հայտնվելի վա-  
ր առաջնությունը ու նվազում  
Մեր անկախությունը անավել  
դյունավետությամբ համար անհր-  
ժեշտ է մեր ժողովրդի ու կառե ք-  
տառային մեր զգալիների ի  
տառակառուցողական զգացու-  
նաւոր, հարապաշտ երկրի ու ռ-  
դովոր, աղել: Ուրախ է քաջա-  
կան իր հոգի, որ դուր պո գիտա-  
ցողական մեր պայտ փափակել  
աղողները: Մեր համայնառն-  
վառելի հայրենիք, մեր ազա-  
յինգերահասկողությունը ու հոգ-  
ւոր անկախությունը երաշխ-  
վորված են եկեղեցի շուրջ  
մյուսկառույց:

Խոսքի ավարտին Նոին Սորո-  
թյունը շնորհավորեց Հայաստանի  
Հանրապետության անկախության  
20-ամյա տարեդարձի առիթով  
մարդեղով, որ երկնավոր Տերը զո-  
րության ու շնության շնորհի մե-  
հայրենի անկախ երկրին, բարորո-  
թյուն ու առաջընթաց՝ աշխարհա-  
սիրու հալ ժողովրդին:

Արդարությանը ինքն մայր է կերելու քալում տեղի ունեցող համեղ-տոհմախնայություն:

Համերդի քննաքննում կատարված հետաքննությունը հուլիսի 33 ուսուցիչական քննիչի գնդերի հոգով լինելով աշխատում, հոգեւոր ու ազգային եղբի ներկայացուցչի Ոստիկանության հայապաշտական բեմի «Արարատ» միության եղբայրների Կոմիտեի անկման կոնսերվացիայի ուսանողները, եղբյւր ուղեկցող մի շարք պարպիկ համայնություն:

Արդարությանը ներկա էին 34 կրթության եւ գիտության նախարարության աշխատակիցներ, 3 պատկանելու եւ մասնավոր բուհերի ղեկավարներ:



Ն. Ս. Օ. Տ. Տ.  
ԳԱՐԵԳԻՆ  
ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ  
ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ  
ԽՈՍՔԸ  
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ  
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ  
ԱՆԿԱՄԵԼԻԹՅԱՆ ՏՈՒ  
ԱՌԹՈՎ

«Լեր հաւատարիմ...  
եւ տաց քեզ գպսակն Կ  
(Յայտ. Բ 10)











# ՀԱՅՈՑ ԳԱՌՈՐԴԵՐՈՒՄՆԵՐ

## ՆԱԿԱԴԴԵՍ Կ ԵՐԵՍԱԿԻ (1691-1705)

Միգրեթ՝ Թիվ 14-17

1698 թ. մայիսին պատրիարքություն ստեղծել էր Մեջքիստեյն Սուպիսին, որն արձարել էր Եփրեմ Ղափանցուն։ Կիլիկիայում կաթողիկոս էր Մատթեոս Սարկո։ 1699 թվականին Մեջքիստեյն արքայից ետ քննել էր Եփրեմ Ղափանցուն և նրան հանձնեց Արքիանտոկիոս առաջնորդությունը։ Սակայն Մեջքիստեյնը պաշտոնակալ արվեց 1699 թ. հուլիսի 25-ին։ Պատրիարք դարձավ Միսիթար վարդապետը՝ Երուրիստանցի մակառակով, քանի որ այդ ժամանակ անկախ առևտրի էր Մեջքը։ Իսկ հապառաքար Մեջքի Միդրոկոս վանքի միաբանությունը էր։ 1700 թ. դեկտեմբերի 4-ին կրկին պատրիարք դարձավ Մեջքիստեյն Սուպիսին։ Հայադավանների և հոմաճաղականների վեճերը շարունակվում էին։ Հռոմեադավանների արգելափակումը հանգեցրեց խայիկի, իսկ Երեւն արևմտյան եկեղեցիներ համայնքին, ապա պետության հակառակորդներ կոչվողներ։

Երուրաճեմում պատրիարք էր Հովհաննեսը՝ Լուսինոսի մակառակով։ Երուրաճեմում էր եղել վանքի հասույթները՝ պաշտպանելու գործում, բայց նրա օրոք խիստ աճել էին վանքի պարտքերը։ Երուրաճեմ պատրիարք էր մահապետը՝ 1697 թվական։ Երբ նրա մահվան լուրը հասավ Կ. Պոլիս, ազգի մեծավորները պատրիարք ընտրեցին Հայկապոստ Վալուստ Շեթունցուն, որը հայտնի էր Կայանի մակառակով։ Շեթը բեղվեց արքունի հովանավոր, սակայն Վալուստը վանքի պարտքերը մարելու համար հանգանակություն հավաքում մեկնեց Պոլիս շրջակայքը, հետո շրջագայեց Եդրիկիայում, Մեսաոտիայում, Բերիտիում կամ Հայկունում, միևնույն էր Կարտունում, սակայն մեկ տարվա ընթացքում ոչ ոք չուժար ուղարկեց երուրաճեմ, ոչ էլ ոչ վերջը նա պաշտոնակալ արվեց։ Երուրաճեմում պատրիարք դարձավ Միսիթար վարդապետ Համգեցին։ Արքունի հովանավորացելով եղավ 1698 թվական։ Ի միջի այլոց՝ հենց Միսիթար էր, որ տեղափոխվում էր Երուրաճեմում՝ Հովհաննեսի մահից հետո։ Միսիթարմանակ հովանավորակ արձակվեց, որ Վալուստին ձեռնադրակ և մայրաքաղաք բերեց։ Սակայն նա չիցք գաղտնագործել եղավ և հայերի մեջ խնդիրներ ստեղծեց։ Սակայն Մեջքիստեյն Սուպիսին այն աստիճանի, որ վերջինս ստիպված եղավ գալ Կ.

Պոլիս և հեղեղել իր հասցեյին արված վարդապետություններն ու զբաղադրությունները։ Միսիթար վերահաստատեց իր պատրիարքությունը և Երուրաճեմ վերադարձավ 1699 թվական։ Կայստե ևս դադար մեջ մտավ մահաճակատների հետ, որոնք կամեմուն էին տիրակալ վանքի կարեւոր սեփականություններին։ Եւ ինի հովանավորությունը վանքի իրավունքները պաշտպանեց։

Վերդաճեմում Միսիթար Մեսաոստանցուն, որը գնում է Օլթի և Լարման։ Չեռուրաճեմ է Լավարկեյ Տրապիզոն, բայց Կիլիկիայի հանդիպելով՝ աճ է ուղարկվում Երեյիկում և Միսիթար։ Չեռու Մամուրեց գնում է Մարգվան, որտեղ մնում է մեկ ամիս, անցնում է Մմաթիա և 1699 թ. գարնանը հասնում Կարին։ Հաստատվում է Հիմնեմ գյուղի Կարինի վանքում, որի առջևորդն էր Մարգար Հայկապետը։ Եւ պատրիարք էր մեկ տարի և ևս ուղարկություն անում երեք արեղայի և 15 աշակերտի։ Մարգար ծախսադրույթ ստանում է զավագանի իշխանություն, սակայն մտորվում է կրկին արաքազար վերադառնալ։ Եւ վանքից հեռանում է Կարին, որտեղ կրկին կամեմուն էր պահել Ավերեյի հայրությունը։ Սակայն այս անգամ Ավերեյից նրա հայրենիք է համարվում, քանի որ արգելեց իր նրան հայադավանությանը հակառակ խոսել։ Կարինից նա մեկնում է Տրապիզոն 1700 թ. հունիսին և Կ. Պոլիս հասնում հուլիսին։ Միսիթար Երուրիստանցին նրան ստիպում է կրկին քաղաքել Հալանի, լարայի այդ Լուսավորիչ եկեղեցում։ Եւ այդ ժամանակ դեռեւ շարքը եկեղեցու վարդապետ էր։

Հռոմեապետությունը գնալով ուժեղանում էր և գրեթե բարձրացնում։ Երեյիկի վանքից նա մեկ կամեմուն էր դուր առաջև տանել իր վրձնակում։ Եւ Ֆրանկապետությունը կարողանալով գրեցել և Մեջքիստեյնի քաղաքացիական մոտ՝ Կ. Պոլիս ուղարկեց։ Մեջքիստեյնը պաշտպանություն բերեց։ Այսպիսի որոնք կարողանալով մեկնել։ Նրանց նա ուղարկեցին, և սկսեցին Կյան վանքի համարման կոչինքը իրենց մտքը։ Այս անգամ Երեյիկի վանքից հրամանով այդ երեք անանց ճեջք Արքիանտոկիոսը՝ որոնք աստուրություններ, որոնք պարտում էին ժողովրդին։ Չայաք մեկնել էր 25-ամյա հաշտությունը, և պատրիարքը դարձավ էր Երվոյայի և Օսմանյան կայսրության միջև, սակայն Օսմանյան պատկան այդ։



ին խիստ անհաստատված էին Ֆրանկապետությունը։ Եվ ինչ հայերը հասկանում էին դավանական առումով, տարիներն ընկալում էին բարբառական առումով։ Երեք Ֆրանկապետություն 1701 թ. հուլիսի 5-ին բերեցին Կ. Պոլիս և հաջորդ ինչույն երեքնեցին Ֆրանկայի բանտը։ Նրանք ինչույն էին իրենց համոզմունքները համար առաջին գործեր, չկայած նրանց անհանգիստ պատմությունը չի պահպանել։ Բայց նրանց հավատի համար չէ, որ գործել են, այլ պատմի են երեքնեցին՝ պետական հայրենիքի հետ կապված։ Իսկ Եփրեմ Ղափանցին էլ հոմեապետության առաջին հալածիչ է համարվել։

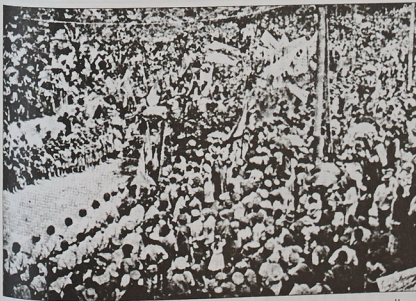
Մեջքիստեյնի Արքիանտոկիոս հասավ, որը ամեն ինչ ավարտվում էր։ Եւ ժառանգի հետ խիստ խոսակցություն ունեցավ՝ շարունակել վերջինիս գաղտնիքը։ Նրան էլ, որպես կասկածային, Ֆրանկայի բանտը նեղեցին։ Հայկապետի է, որ Մեջքիստեյնը պաշտոնակալ արվեց, իսկ Ֆրիդրիկ Հունցի փաշան, որ այնք էր ընկնում իր խոսակցի վարձքով և պատմություն մեջ տալեց էր միստոստեյն Կասունը, 1701 թվականի պատրիարքության 1-ին երեյիկ Ղափանցուն պատրիարքություն բերեց։ Դա նրա երրորդ պատրիարքություն էր։ Վերջինս չուժեց Արքիանտոկիոս թողնել, այլ մասն տալեցին, վերջինի էր դեպեղին մոտ և ղեկավարել պատրիարքությունը։ Եւ այս անգամ ավելի էր անուրուկ հանդես գալով հոմեապետականների դեմ՝ աշխատելով հախախել նրանց պաշտոնությունը և ղեկավարների հեղաշրջումը։ Պոլսում նա իրեն փոխարինելը նշանակեց մեկին, որի անունը պատմություն չի պահպանել։

Հայկապետի հաջորդող սկսում էր գաղտնիք Ֆրանկայի դեպակ Ֆեդիդի, որն Վրձնապետի մարկեց էր։ Եւ մեծ ծնեցել էր գործարքել Օսմանյան կայսրությունը Ֆրանկայի դեպակի դառնալով համար։ Եւ առաջին խնդիրը եղավ լատին կրոնականների արգելափակումը մեկնեցելը, ինչը բխում էր դեպակություն շահերից։ Դա

նրան չիաղողվեց, և Եւ փորձեց դեպակություն ազդեցությունը մեծացնել՝ կաթոլիկության պաշտպանության գործակալելով լատին կրոնականների հետ։ Իր պաշտոնավարության սկզբում նա անգամ ժողով գումարեց՝ հայադավանության պաշտպանելու և հոմեապետականության կոմունակից հայ եկեղեցականների կամակալության, և Երկու կրոնների պահպանելու էլ չափավորելով՝ միաբանության դաշնագիր պատրաստեց, որը հայ պատրիարքի և լատին եպիսկոպոսի համաձայնության արժանանալուց հետո արեց էր Երկրայացվել պապին՝ Ֆրանկայի դեպակառնության և թագավորության միջնորդություն։ Գործը չարագնեց՝ ճիգնալիկին մեծավոր հայր Բարդուղիմեյ դիմարկելով պատմաճոճ։ Ուրհախանալու այդ ձեռնարկն անխախտ էր, քանի որ Հայոց ապականության եկեղեցին էր կարող գնալ այդ անաղաքը իր տարուն։ Դրանով էր ռազմարկում Երեյիկ կողմից քոնի միջոցների կիրառումը։

Հայերի մեջ գործարքություն մեծացում էր լատինականները, որոնք այնուամենայնիվ Հայոց եկեղեցու պաշտոնությունը որոշ չէին պահել։ Լատինականները հալածվում էին լատինական վանքերում և գործում ապակիներով արտաքին պաշտպանությունը։ Դեպակների հոմեապետության հանդես էին գալիս պատրիարքություն և պատրիարքի անկե ընդ՝ առաջ բերելով հակառակ կողմի զարդարը։ Լատինականները խնդրեցին ավելի իր խոսակցի հաշտություն Կարնեցին և Միսիթար Մեսաոստան։ Մասին, որ Հռոմում էր ուսանել, այդպիսի գործարքներ առաջ էին բերում, ինչպես հայ վանքերի անհանգիստ Միսիթար Մեսաոստան։ Վերջինս Հայաթիպի վանքում քաղաքում էր իրեն հայ վարդապետ, սակայն Բերիտ օտարաբան թաղամասում տուն էր բերել, որտեղ լատինական սկզբունքները տարածվել գործում էր զբաղված։ Եւ իր շուրջը աշակերտություն հավաքեց, որոնցից ինչույն էր Մարգար Այնաթանցի դպիր, այդ Ղափանցուն Ավերեյ, պատանի Հովհաննես Մեսաոստան, Ազարի Բերդյան դպիր և վարդապետ Երիս Կաստանյապետցին, որ Երուրաճեմի միաբաններից էր։ Եւ Մարգար և Ազարի դպիրներն ձեռնարկեց տեղ արեցելով՝ Բերդը և Ստանել անուններով։ Եւ գաղտնիքները մեկը գաղտնաբերվեց էր։ 1701 թվականից իր 8-ից իր տուն-գործարանում Միսիթար իր հետ Երեյիկին համարում էր միայն ապրել և Օսմանյան կայսրությունը հեղաշրջումը՝ մի այլախիստ պատմում հաստատվել, որ կարողանալ իրենց զաղեծող գործեր։ Արեյիցները այդպիսի էր իր համարվում Լիսանցը, իսկ Արեյիստեյնը՝ Պերկալեցը։

Հայրականությունը էր Գ



Հայատանայաց Մառեթական եկեղեցում հայերի երկրի անասանություն և խորհրդություն հալածարկում էր արդար բարձրացվում, սակայն եկեղեցական կարգը, որ կրկնվ է Հայրապետական մարգարեությունը, առաջին անգամ կատարվել է Հայատանայի առաջին հայրապետության մեկնալով տարեդարձին՝ 1919 թ. մայիսի 28-ին՝ Մանասյան Հայոց Գեորգի և Սուրենյան Կաթողիկոսի իրաւանով։

Դեռավանքության շուրջ վեց-դարյա կորստից հետո Հայ եկեղեցին նորաստեղծ Հայատանայի Հայրապետության հետ մեկտեղ Հայրապետության հետ ընտելեց անհեռ շուրջը էր կշռում արքունի տարտադրականություն առաջին անգամ։ Գեորգի և Կաթողիկոսի տարտադրությունը 1919 թվականի մայիսի 28-ին Մայր Աթոռ Սբ Եջմիածին 28-ին արձակվել էր Մարտարգ, և մարտուղիում էր հոգեհանգստյան կաթողիկոս իրաւանով կարգվել է ի իշխանակ հայրենիքի ա-

## Մառաշին անգամ Հայ եկեղեցում ՀԱՐԱԿԴԵՏԱԿԱՆ ՄԱՐԴԵՍԵ

գաղտնաբերության համար ընկած զինվորականների ու մյուս հայրուհիների։ Եկեղեցական արարողությունների ավարտին առաջին անգամ ինչու էր «Մարգարե վասն Ա տարեդարձի անկախությունը Հայատանային»։

Հայրապետական մարգարեց եկեղեցական նոր կարգ էր Հայ եկեղեցում։ Մայր տաճարում Հայրապետական մարգարեց կատարվող խորհրդավոր մեկնալին Հայրապետական մարգարեց կատարվեց նաեւ Սեդրի դաշնագրի ստորագրության արդիւք էր։ Հայատանայի անկախությունը Երկրորդ տարեդարձին՝ 1920 թվականի մայիսի 28-ին։ Կորիդորայան Գաւա Հայատանը, սակայն, մոռացության մատնեց առաջին Հայրապետություն մասին ամեն մի ինչապատմում։

Հայրապետական մարգարեց իրեն զինվորական 1918 թվականի Հայատանայի Հայրապետության հայրենիքները լուրին ինչու էր 1988 թ. ազգային վերագործակալեց հեռու՝ մեկնալին Հայոց Կաթողիկոս Կազեցին Ա-ի իրաւանով։

1989 թվականի մայիսի 26-ին ՀՀԿԿ Գեորգիան խորհրդի Լատինապետության իրաւանով 1918 թվականի մայիսի 28-ը ճանաչելով Հայկական պետականության վերականգնումը։ Կազեցին Ա Կաթողիկոսը Հայ Մառաշեական եկեղեցու անունը որոշեց այս որոշումը և նույն թվականի հունիսի 14-ի հայրապետական իր կոչմանով Հայատանայի և Սիվորիս օրոք էր եկեղեցիների կարգադրեց գործարանական մարգարեներ կատարել մայիսի 28-ին՝ Սարգաթապետի երեւոյնքին էր մայիսի 28-ը կոչման տրոհել ինչապատմում։

1991 թ. վերականգնեց Հայատանայի Հայրապետական մարգարեց արտիքայնաբար վերադառնալով իր նախկին խորհրդող, և այսօր Հայատանայի կաթողիկոսն Լատինապետության տրոհել՝ պետեղեցին 21-ին, օրոք եկեղեցիներում կրկին ինչու էր Հայրապետական մարգարեց։

Երեյիկ ՄԱՐԴԵՍԵ





Նախարար

Սիրելի՛ ընթերցող,

Եթե՝ հուշ ունեւ առաջին ակազմ արեւմտահայերէնի գերմանական թարգմանակապ ազգային եւ կարող եմ այն կարդալ, ապա դու առաջին հերթին իմ բարեկամ Բերդ Շեքերի վաստակն է:

Ամեն ինչ սկսւեց նրանից, որ Բոլորի՛ն Սիւրուրի եւ Տեղապահութեան ինստիտուտի գլուխը Կարոյն Մեղարուտ Բրեւ 2008 թ. մարտի 14-ին Բեռլինի հայ համայնքում դասաստիտութեան կարողաց Շահան Շահա-

Վարդ, շատ վաղուց անհրաժեշտութեան եւ դարձեւ համաշխարհային գրականութեան հայերէն թարգմանութեան մեզանում: Եւ տարիների ընթացքում տասնակի ու տասնակի հարյուրավոր տասնակի գրքեր են ներկայացվել հայ ընթերցողներին: Ին էր այս ապարդիւցող դժգոհուել շատ առիթներ չունեց, ապա ցավային է, երբ չաւերժ տխուր, հայ գրականութեան թարգմանական գործընթացն օտար էլեզուներով: Բիչ, շատ քիչ հայ գրողներ են, որ բախտ են ունեցել թարգմանվելու եւ այլ ժողովուրդների ներկայացվելու: Եվ ահա օրերս ողբախալի լուր տասնվեց Գերմանիայից: Գերմանաբնակ ազնիվ մտադրական, թարգմանիչ Սամվել Օվաքափայանի նախածուեությունը, մտ տնտիւր, գերմանացի Բերդ Շեքերի ստաորմամբ ու իմաքորմամբ, գրող, կինոգիտ, «Թեքեան մշակութային միութեան» վարչութեան փոխնախագահ Սերգեյ Գալստյանի ակտիւ պաշտպանութեան եւ Կարեն Աղամյանի «Առաջնորդ» նկարի ծնաւորմամբ Ֆրանկֆուրտ Մայնում լույս է տեսել Շահան Շահուրի «Նահանգը առաջն երգի» վեպի գերմաներէն թարգմանությունը:

Գերմանական գրադարանն այս հրատարակությունը մտքով է գերմանական ազգային մատենադարանային մեջ: Բրդում տեղ են գտել թարգմանական քանակի՞նք նախաբանը, գրականագետ Ստեփան Թոփչյանի՞ «Շահուրի ներկայացումներն եւ Արծրունի Ավագային շարութեան վերջաբանը, ինչպէս եւ ծանոթագրությունների հակված բանից:

Չեզ ենք ներկայացնում Սամվել Օվաքափայանի «Նահաբանը» եւ Արծրունի Ավագային «Վերջաբանը»:

# ՇԱՀԱՆ ՇԱՀԱՆՈՒՐԸ ԳԵՐՄԱՆԵՐԵՆ

աշխատանքը: Չեմ չափազանցում, երբ ստում եմ «համարեղ աշխատանք», քանի որ առանց նրա գրքային եւ օգնութեան եւ ինչ հանգիստ նույնիսկ մոտեւայ այդ գործին եւ առանց նրա աննազոր, անխոշոր եւ իրաւալի օգնութեան եւ թարգմանությունը անկարողին ինչ հասցին: Նրա սերը գրականութեան եւ հայ մշակույթի կատարման (դա ապացուցում են նրա հավաքածուները) նրան ուժ եւ եռանդ է տվել ու տալիս, եւ նա դա կարողացավ փոխանցել նաեւ ինչ: Այդ ամենի համար եւ անչափ երախտապարտ եմ նրան:

Սամվել ՕՎԱՍԹԱՅԱՆ

## ՏԱՌԱՊՈՂ ՀՈՒՈՒՆ ԶԻԶԵ

20-րդ դարի երկրորդ տասնամյակը ողբերգական եղավ հայ ժողովուրդի համար: Սկսված առաջին համաշխարհային պատերազմի կեսերէն ոչ միայն արեւմտահայութեան ազգային գաղթընթացն ու մշակութային կորուցումը, այլեւ տեղիք տվեց զանգվածային կոտորածներն ու արտագաղթի: Ինչպէս իրավացիորեն նշում էր գերմանացի Յոհանես Եւնիփուրը 1918-ին գրած իր «Was hat man in Armenien getan? - < Mitteilungen...>» գրքում, հայ ժողովուրդը «...նշապա պատերազմի պատճառների մեջ չիճնկել, սակայն նրա նոցմայ բարորութեան միջոցով տասնապատիւն աւելի տուտակեց, քան աշխարհի ցանկացած այլ ժողովուրդ»: Այո՛, պատերազմը հայերն չէին մղում, բայց կոտորում էին հայերն: Աշխարհում շատ քան եր փուլազնիւ ու կորում: Օգտվելով պատերազմական այդ թոխուրդի՝ թուրք կառավարող շրջանակները կազմակերպեցին շուրջ տեղ ու կէս միլիոն հայերի ջարդը, քոտազրույցեցին հայերի շէնքերն ու ունեցվածքը: Արեւմտահայաստանը դառնալովք իր դաւադրութեան ինքնակեր: Անտեսելիք ի՞նչ տնտեսութեան թուր խոտտումները, մտնաւ միայն հայ ժողովուրդի աճունները: Գրազնել փրկվածները քոտեցին տարազաւորական անողոջ ճամբաներն ու ցրվեցին աշխարհի յոթ ծագելը: Նրանցից մենք էլ 20-ամյա Շահուրին եր, որը, ապրելով բնատրուրութեան ողջ արտաքինները, հանգրվան գտավ Ֆարդիդը:

Տարագրությունը մեջ շարունակում էր արյունել հայոց ինչ վերքը, որին եկան աւելանալու նոր օրերի անլուծելի խնդիր-

ները: Այնուր հացի ու ապրուստի հայաթեման բարորութեան գումարներն էին ազգային դիմագործ: Հայոց պատմութեան անհրաժեշտ եւ ներկայանում որպէս «Լաշի պատ»: Անհրաժեշտ էր ցորկութեան ժողովուրդի ցույց տալ, թէ ինչ կատարվեց, ովքեր ինչ մեղավորները, ապրելու ու գոյատեւելու ինչ ուղիներով անցել է ընթանալ: Համայնական բարաբարութեան իր կրկն տակ հարթեցնում էր ազգերն ու ժողովուրդները: Սկսված հայրութեան հայտնվել էր իր ծնւթականը, որտեղ հայկում էին (եզուն) ու մշակույթը, ազգային դարձավոր արժեքները, տալիքն ու բարոյականությունը, արճաւոր համամարդկային հարաբերութեաններ: Անդրադառնալով այս ամենին՝ Շահուրը հետապնդում էր, որ բարոյներն ու պատերազմներն աշխարհում չեն լուծում եւ ոչ մի հարց, ընդհակառակը, ստեղծում են կորուց:

Հայ աղետի զավակ Շահան Շահուրը (ընտանիքով՝ Շահուր Զերեքեանցի, որ Ֆրանսիական գրականութեան մեջ համարվում է Արմեն Լյուրենսի անունով) գիտեր, որ հայն աշխարհի դժկարին կայանք, ապաւած ու բազում չարիքներ հաղթահարած ժողովուրդներից մենք էլ, որ նա լարուել շարունակ հեղաշարք ունենալով էր գերեզրը թշնամիներին եւ ուղեգետն ու մշակութային արժեքներ կերելը: Բայց նա ուզում էր, որ ժողովուրդի իմաստ նաեւ իր «Վորպաւանի թերութեանները», պատմական ճանապարհի թույլ տված անհաւանտեղ դճարները լարուել եւ իր սխալները դարձանով փութի: Եւ առաջինները մենք էր հայ գրականութեան մեջ, որ ստեւան եւ համոզվեց, որ սպիտակ ջարդը շատ ազնիւ հասկացադրական կարող էին քան կարողի ջարդը, որ տաղաւոր մարդը գնալով կորցնում է ընդդիմութեան ոգին ու դաւանում է ոչ մի ազգի չափաւանող արարած: Իր վեպով նա ինչեղեց նահանգի ահապաղձ» բնականով ինքնաթափանց մեղ իր տարազի ժողովուրդի անգամ նրան փրկաւորելու միջոցով ցնցել նրան, հայ անցյալն ու ներկան ընթացքը՝ ինչ ճաղ խոսքերով՝ հայ մարդուն ինչ համար՝ «Ներքին փուլազնուներ», եղել ունեն իր իսկի ինչեղեցի որոնման՝ ինչ շեշական ուժեղ անհատի իրենային պարուն ուժեղ ազգի գաղափարը: Ժողովուրդը կանգնել էր իր թուրք արդարութեան ճանաչման ուղի: Եւ կորցնել էր իր մայր հայրենիքը եւ դարձել «մի թիւ Ֆրանսիայից», «մի թիւ ամերիկայից», ամեն է թե՛ «մի թիւ մեծնտերազի»:

Հարութեան լույսը

## ՀԱՅՈՑ ԳԱՇԹՈՐԴՈՒՆԵՐ

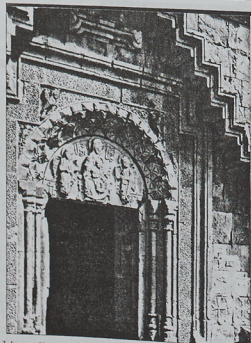
### ՆԱԳՎԴԴԵՆ Ա ԵՐԵՍԱԺԻ (1691-1705)

Սկիզբը էր Գ

Միտհրատիկների կարծիքով՝ դա իրենց միարսութեան կայսի առաջին օրն է եղել, լայնած տակավին իրականացն ծնաւորման նշան վկա: Իսկ եթե լինել է, ապա կլինէր հայադավան շրջանակում: Հայտնի է, որ դրանից հետո Միտհրատը Ֆրանսիայի դեսպանութեան կից Վերսալում ֆրանսիական վանքում է հաստատվում եւ գործակցում վանահոր հետ՝ պատկանալով հայ ինքնի միավորելու համար: 1701-ի նոյեմբերի 26-ին էլ համախայնութեան պայմանագիր պատրաստվեց, որով դեսպան Ֆերիդը հայտարարում էր, թէ մերվանքն է ֆրանկացի հայերի նկատմամբ հայադավանների դեմակ զորքը: Զետեւարդ այդ օրերին դեռ Միտհրատի փրնքն անհատականութեան էր պարտվել:

Ֆրանկացի հայերի դեմ հալածանքները համար վաղեմին մեղադրել էրինք պատրիարքին: Անշուշտ, շատ հաստատական էր հայադավանութեան պաշտպան-

ութեան հարցում, սակայն բովանդակ կայսրութեան մեջ գործում էր սուլթանական հրովարտանք, ինչն ամեն տեսակ անհրաժեշտությունների համար դուր եւ բացում, որոնք բխում էին աննախան թշնամություններից, վերեփնություններից եւ ստոր շահարկումներից: Հանդեր թոնադատվեցին, իսկազմություններ եղան, արքունիքն եւ կառուցումներ, որոնց իսկական պատճառը Ֆեդուկաի դեմակն էր: Այդ պատճառով հայաստան Կարնեցին եւ Միտհրատ Սերաստանին թաքնված էին կարողի վանքերում: Այդպիսի եր փնջակ, երբ 1701 թ. հոկտեմբերի 26-ի պայմանագիրը մեղեղ եկավ: Ֆրանսիականների մեծամարդը՝ Ֆանկիւրը, անձամբ գնաց Երեւանի մոտ՝ նրա հավանությունն ստուգելու, որից հետո պայմանագիրը պիտի հաստատվեց: Ուղարկվել Յոնի պապին եւ Հայոց կաթողիկոսին: Հստ երեւոյթին, Երեւանը տրամադրի էր գիշերու, ինչի համար էլ զրկվեց Ֆեդուկային վստահությունը:



Ինչ: Վերջինս արդեն կանցել Ալեքսիոս Ե. Կաթողիկոսին՝ խոտաւանով նրան պատրիարք դարձնել: Նրանք ծանուղ ինքնեւ Կարնի, ուստի Ֆեդուկաի, դաւանակը դեմաւեղ, որովք էր թաքնվածին երջանակը: Առաջին եր Ալեքսիոսը հայտնի էր լարնախաղակաների նկատմամբ իր քաւութեամբ, եւ Կարնում փակել էր լարնի-

կոտակությունների վարձարանը: Ալեքսիոս այդ լուրն առավ 1701 թվ. սեպտեմբերի սկզբներին եւ երկու ամիս ժամանակ ինչոքեց՝ ուղեւորելու համար: Նա 4, Պոլսից հասավ 1701 թվ. դեկտեմբերին եւ Սբ. Հայկի տոնին՝ դեկտեմբերի 13-ին, խաւաւաւաւաւական ջարդող խոսքը Սամաթլայի էլեկեցում: Զետուր Գագ Արիստակաւայ եւ նշանակվեց պատրիարքական փոխարեւոր՝ որդուրդեւն բարկոյեւն տաւաղաւանը: 1702 թ. փետրվարի 1-ին կամ նոյնամով՝ 12-ին՝ Սբ. Աղաթի կիրակիին, ժողովուրդական մեծ ցույց եղավ Երեւանի թաքնվեց, եւ Երեւան տակավին առաջն պատրիարքականութեան: Սակայն նոր տնաւարդ մարտի 7-ին Ալեքսիոս Երեւանցիին պատրիարք հռչակվեց՝ Ֆեդուկայի օժտութեամբ: Երեւանն արքունիք Եզնիմի, որն, որպէս ժամանակ է վերադարձնում ցույց նշան, թայտ դա իրականում նրան պատճառ փակեցնել էր: Երեւանի արդեն անաշտացած տարիք ուներ եւ Ալեքսիոս Մայրապետի եր: Ուստի նրան ուղարկեցին Սբ. Եջմիածին՝ Նահապետ կաթողիկոսի մոտ:

Հարութեան լույսը

Բարեկ ՅԱՄԻԹՈՐԱՆԱ

93 ԱՍ քոթակից անդամ, պրոֆեսոր







# ԿԻՑ մեղայնում

- Ղուկասի Ավետարանում այս երկու առակները Տերն ատմել է հաջորդաբար՝ մեկ ենթագլխում, որին անմիջապես խեղճում է Մեսայակ որդու մասին հայտնի առակը: Ըստ մեկնիչների՝ այս առակները նախապատրաստում են «Մեսայակ որդու առակի», իսկ երեք միասին խորհրդանշում են դեպի երկնավոր Տերը մեղավոր դարձի, անկեղծ գոչման ու ապշշարարչային ճանաչաբով փրկության գաղափարը:

Փարիսեցիներն ու օրենսդիրները տրտնջում էին եւ ասում. «Ինչու է սա քննություն մեղավորներին եւ ուսում կրանք հետ»: Ավետարանի այս «ճանուցումից» հետո էր, որ շիսուսը կրանք այս առակն առաջ. «Զեկեցի ո՛վ է այն մարդը, որ երբ հարյուր ոչխար ունենա եւ կորցնի կրանքից մեկը, արտավայրում չի թողնի ինստուկտիվն եւ չի գնա կորածի ետեւից, մինչեւ որ այն գտնի: Եվ երբ այն գտնի, կոչի այն իր ուտերի վրա խնդրաբար եւ կգնա տուն, կկանչի բարեկամներին եւ հարեաններին ու կրանք կառի. «Ուրախացե՛ք ինձ հետ, որովհետեւ գտա իմ կորած ոչխարը» (Ղուկ. ԺԵ 3-6):

- Երկու առակների առանցքային թեման էլ այն է, թե ինչպիսի ուրախությամբ է հասկանալով մարդ, երբ գտնում է կորցրած ուրիշը: Ցանկացած կրոնում է գալալի, եւ ցանկացած գլուխ ուրախվի է: Եվ հա մենք տեսնում ենք, որ հարյուր ոչխարից միայն մեկն էր կորած, եւ տեղը ոչխարը 99 խնդրողներին ու գնաց այն մեկ մուրվածի ետեւից, ինչը բնական է, յուրաքանչյուր հովիվ կոչվում էր կորածի վերադարձը: Եվ շատ ուրախացավ, երբ գտավ իր կորած ոչխարը: Այսպես ուրախանում է Աստված, երբ մեղավոր մեկն կամ մի անհավատ դարձն է գալիս եւ ապաշխարում: Երկրորդ առակը հար հան է նման է առաջինին, պարզապես ոչխարի փոխարեն դրանք է «գործող» կնիս իր փառքը դրամից մեկը կորցրեց եւ ճրագ վտանգում ու տունն ապելով՝ այնքան փոխեց, մինչեւ գտավ:

Եվ լույսն ուրախությունը, նույն ճնշությունը, որովհետեւ գտավ կորույսը: Միայն այս, որ չէին հասկանում փարիսեցիները, այս էր, որ Տերն անավարձ փորձեց բացատրել այդ կորույս մարդկանց, որոնք ապակեցեղ խցած՝ չէին ուզում անհավանալ, թե ինչու ասում է Աստված մեկ մեղավորի դարձի համար ուրախանալ, ինչպես որ չէին հասկանում, թե ինչու է շիսուսն ընդունում մեղավորներին եւ ուսում կրանք հետ: Առաջինը, որ այս երկու առակները շատ նման են իրար: Տարբերությունը, թերեւս, այն է, որ առաջին դեպքում գործ ունեցն շիսուսը արարածի հետ (ոչխար), մյուս դեպքում՝ անշունչ առարկայի (դրամ): Եվ երբ կորույսը ոչխար կարող էր ծայր հասնելով ինչ-որ կերպ իր տեղը հայտնել, այսինքն՝ օգնել փնտրողին, ապա անշունչ դրամը ոչինչ չէր կարող անել, եւ միայն փնտրողի հանձնեցից էր կանխած նրա գտնվելու հավանալը: Կանխել այլաբանությունը շատ հստակ է, եւ կարծում եմ՝ բացատրելու կարիք չկա: Ինչ վերաբերում է «Կորույսը ոչխարի առակին», որի մասին Մատթեոսն էլ է ինչուստակում, բացմաթիվ մեկնիչներ այն բացատրում են իբրեւ հոգեղեն աշխարհից մարդ արարածի կորույսը եւ գուցե, թե ինչպես տիեզերքի Արարիչը պիտի հաստատներ ու «ամբողջացնե՛ր» անկասկածան հավիտենական կյանքը, սիրո եւ երասության բազմաբնույթությունը, եւ ահա այդ աստվածային նպատակից կորավ մարդկային ցեղը, որը մեկ էր բացում հոգեղեններից մեկը, հարյուրից մեկն էր ընկածները, եւ ինքը միայն մուրված: Եվ Քրիստոս Աստվածածնորդ՝ երկնից երկիր խորհրդանշում հենց այդ «կորույսը ոչխարին»՝ մուրված, մեղքի մեք թաղված մարդկությանը, փնտրելու, գտնելու (իմա՝ փրկելու) ցանք էր:

Ըստ այս մեկնության՝ 99 խնդրողները խորհրդանշում են քրիստոնեություն, ովքեր մշտապես եկեղեցուց ներսում

# ԱՎԵՏԱՐԱՆԿԱՆ ԱՌԱԿՆԵՐ «ԿՈՐՎԸ ՈՉԽԱՐԻ ԵՎ ԿՈՐՎԸ ԴՐԱՄԵ ՎՈՎԱՆԵՐԸ»

(Ղուկ. ԺԵ 1-10, Մատթ. ԺԸ 12-14)

Մեր հյուրն է Բյուրավանի Սբ Գրիգոր Լուսավորիչ եկեղեցու հոգեւոր հովիվ  
Տ. Ղազար քնն. ՊԵՏՐՈՍՅԱՆԸ



գալով արարածի հետ (ոչխար), մյուս դեպքում՝ անշունչ առարկայի (դրամ): Եվ երբ կորույսը ոչխար կարող էր ծայր հասնելով ինչ-որ կերպ իր տեղը հայտնել, այսինքն՝ օգնել փնտրողին, ապա անշունչ դրամը ոչինչ չէր կարող անել, եւ միայն փնտրողի հանձնեցից էր կանխած նրա գտնվելու հավանալը: Կանխել այլաբանությունը շատ հստակ է, եւ կարծում եմ՝ բացատրելու կարիք չկա: Ինչ վերաբերում է «Կորույսը ոչխարի առակին», որի մասին Մատթեոսն էլ է ինչուստակում, բացմաթիվ մեկնիչներ այն բացատրում են իբրեւ հոգեղեն աշխարհից մարդ արարածի կորույսը եւ գուցե, թե ինչպես տիեզերքի Արարիչը պիտի հաստատներ ու «ամբողջացնե՛ր» անկասկածան հավիտենական կյանքը, սիրո եւ երասության բազմաբնույթությունը, եւ ահա այդ աստվածային նպատակից կորավ մարդկային ցեղը, որը մեկ էր բացում հոգեղեններից մեկը, հարյուրից մեկն էր ընկածները, եւ ինքը միայն մուրված: Եվ Քրիստոս Աստվածածնորդ՝ երկնից երկիր խորհրդանշում հենց այդ «կորույսը ոչխարին»՝ մուրված, մեղքի մեք թաղված մարդկությանը, փնտրելու, գտնելու (իմա՝ փրկելու) ցանք էր:

Սի շատ հետաքրքիր մեկնություն էլ կա: Ըստ այսմ՝ 99 ոչխարները մատնանշում են հրեա ազգին, որը, թերեւս, մուրված չէր, քանի որ միատավանության հավատը ուներ, պաշտում էր ճշմարիտ Աստծուն, ուներ Մովսեսի Օրենքը, ուներ մարգարեներ, նահապետներ եւ այլն: Իսկ մեկ կորույսը՝ հեթանոս ազգն էր: Եվ չնայած հեթանոսները թվով ամենի թե, քան հրեաները, սակայն իբրեւ քոթե՝ փոքր էին, հարյուրից միայն թեք: Պորոս առաջալիս ասում է. «Սի մեծ տան մեջ ոչ միայն ոսկյա եւ արծաթյա անոթներ են լինում, այլ նաեւ՝ փայտյա եւ խեցե (Տիմոթ. Բ 20): Սա հեթանոսները փայտյա եւ խեցե անոթներ էին՝ անարդ գործածության համար՝ նախատեսված, մինչդեռ հրեա ազգը՝ ոսկյա եւ արծաթյա՝ պատվավոր գործածության համար: Եվ

շարունակում է. «Եթե մեկն ինչն իրեն մաք էր՝ այդպիսի բաներից (իմա՝ անարդ եւ պիծե գործերից), կնիս պատվավոր անարդ ազգագործված եւ պիտանի իր Տիրույ պատրաստված ամեն բարի գործի համար» (Բ Տիմոթ. Բ 21): Եվ երբ Տերը գտնելով բերեց կորույսյալին, այդ մեկը դարձավ ինստուկտը, դարձավ գտնվածը քրիստոնեական ժողովուրդը, իսկ ինստուկտը փոքրանալով՝ դարձավ մեկ, եւ այդ մեկ ոչխարը, որը այդ ընե հրեա ազգն էր, դարձավ լույս, որովհետեւ գաղթականության քարի վրա գրված եւ դարձավ անարժան:

- Փարիսեցիներն ու դպիրները երբեք չդադարեցին շիսուսին մեղադրել՝ մաքսավորների, մեղավորների եւ հեթանոսների հետ շփվելու, կրանք հանելուց ճշգրտ վարչակազմի, կրանք հետ սեղանն առնելու համար՝ ասելով, թե Քրիստոսը դրամով վերջիններիս անկախություններն է քաշալուսում: Կրանք, որ իբրեւ օրինակաշատ ու աստվածապաշտ ազգ, ինչեք բարձր են ու դասում հեթանոսներից, պարզորոշ տեսնում էին, որ շիսուսն ավելի շատ հեթանոսների հետ է շփվում, քան իրենց: Ավելին պարզ եղեւ, որ, որ շիսուսն ինքնից՝ հեթանոսների, ավելի շատ չէր վառատան, թե՛ քան քանոսների, մեղավորներին ու մաքսավորներին, որոնք թաղուղուց էր Աստծու վերաբար: Նախկին չէր կրանք դրամով վառատանալ շիսուսին:

- Նախանձի հանգամանք կար, իհարկե, բայց ոչ, կարելի է ասել, քննադատելի անտեսել էր այն հոգեւոր կորույսը, որը գիտավոր պատճառն է առնախաղաղ բոլոր չարիքների, եւ որով ախտահարված էին հրեաները, մանավանդ՝ հրեական էլիտան փարիսեցիները, օրենսգետներն ու ավետարանիչները: Ինչու՞մ եք շիսուսի՝ փարիսեցիների «Միթե մեքը էլ կոչ եմք» հարցին պատասխանելու: Նա ասաց. «Եթե կոչի ինչեք, որոք մեղք չէի ունենա, բայց ինչու ասում էր, թե տեսնում եք, եւ ձեր տրտման մեջ հաստատ է մտնում» (Ղուկ. Ժ 41): Այսինքն՝ ասում էր, թե ձեր հոգու աշխարհը եմ, իբրեւ թե գիտեք հոգեղեն ճշմարտություններ, աստվածապաշտ եւ հայտնությունները, սակայն այդ ամենն ունենալով հանրեք՝ առաջել մեծ մեղքի մեջ եք ինչու կեղծավորությամբ:

Գաղտնավորություն է՞ք

# ԵՎԿԱՆ ԵՎԶՆԽՈՐԸ ԳԵՐՄԱՆԵՐԵՆ

Սիլվիա Դե Դ

Ազգային արժեքների մեծումն ու իր խոսքի դանդաղությունը Շահնուրի մեջ ճնշվում է ոչ միայն անհատական անցյալից ու եղբոր իրողություններից, այլեւ ժողովրդի կացության ներկա վիճակից ու այն մեծ հուսահատությունից, որը պարտույթ էր ստիճաբանալ մարդուն: Կապիկ Նոր պայաններում գտնվող գաղափարախոսությունը շատ անթիվ ծանր վիճակում էր հայտնվել, քանի որ, ինչպես գրում է Շահնուրը, ոչ թե նրա համար, որ պատերազմ կար ու կրի, «այլ ... կա բան մը անելի ճակատագրական, անելի աններող, կա բան մը ահեղ, անխնայորդի, որ իր անուրը կընդունի բոլոր բառադրույթները, նահանգն է ան: Նահանգը, նահանգը շայտերուն»: Ջենց այդ նահանգի լուծման է, լուծմանի հույսն է, որ ուզում էր գտնել գործի իր «Նահանգը առանց

երգի» վեպով: Շահնուրը, հարկավ, հասկանում էր, որ իր դիրքորոշման համար ներսում չի լինելու, որ իրեն հարկաժողով են աչ եւ ախլալ: Այդ էր պատճառը, որ Ղուկասի Ավետարանից բերված իր զգրի բնագրակ նախ պատրաստ էր պատմվելիք «զատիկի» եւ «գգործի» ողջ ողբերգականությունը ու հայ ժողովրդի կյանքի վիճակը համարում Քրիստոսի տառապանքների եւ ապա իր հովույակ ընթերցողներին գգուշացնում, որ ինքն էլ կրանքից մեկն է ու կոչվելան տառապանքն ու ու ուղում այդ կացության մարմն, եւ իր խոսքը այլ բան չէ, եթե ոչ սրտից եկող «խորհրդանշան» ուղղված «խոսովա» բախտանքներին:

Շահնուրի ներսում բոլոր ներպայությունը այն կամ «քաջ վերջի» կողմերն էր, նրանք ապրում ու գործում են մարդկային բարոյություններով, որոնք հետեւանք է ինչեք ոչ



վաղ անցյալի ու ներկա անորոշությունների: Վիճակործանությունը, արհամարհ

վածությունը, կյանքի երեւոյթները ցանկացած ընկալելու ու մեկնաբանելու եւ վերջապես, դատապարտվածության եւ միայնության (միայնակ մարդը եւ միայնակ ազգը) գաղափարները Շահնուրի վեպի հեղուկների լույսին բաղկացնում են նրանք բոլորը գտնվում են կոչվելու փորձերը: Ինչու՞մ եք շիսուսի՝ փարիսեցիների «Միթե մեքը էլ կոչ եմք» հարցին պատասխանելու: Նա ասաց. «Եթե կոչի ինչեք, որոք մեղք չէի ունենա, բայց ինչու ասում էր, թե տեսնում եք, եւ ձեր տրտման մեջ հաստատ է մտնում» (Ղուկ. Ժ 41): Այսինքն՝ ասում էր, թե ձեր հոգու աշխարհը եմ, իբրեւ թե գիտեք հոգեղեն ճշմարտություններ, աստվածապաշտ եւ հայտնությունները, սակայն այդ ամենն ունենալով հանրեք՝ առաջել մեծ մեղքի մեջ եք ինչու կեղծավորությամբ:

Գաղտնավորություն է՞ք

Բանասիրական գիտ. դոկտոր, պրոֆ. Սարգիս Սարգսյան



# ՆԵՐՈՂԱՄՏՈՒԹՅՈՒՆ

Ձեր հարցերին պատասխանում է Կոմիտաս վրդ. Յովանյանը: Ձեր անունից հարցերն ուղղում է մեր թերթի արտահատիչային թղթակից Ամենայն հայաստանյան:

Աստվածաշունչ Մատյանն ուսուցանում է ներել ու սիրել միմյանց, ինչպես Հայր Աստված ներել մեզ Զրիստոսով (տե՛ս Ե. Թ. 3: 32): Մեր Տեր Հիսուս Զրիստոսն էլ մարդկության ողջ պատմության մեջ ցույց տվեց ներողամտության մեծագույն օրինակը՝ խաչի վրայից արդեն իսկ իրեն խաչողիկին համար: Ո՛րն է ներողամտության կարևորությունը զրիստոսական կյանքում:

Ներողամտությունը ոչ թե դիմացիկ նկատմամբ իմ վերաբերման ճշտումն է, այլ նրա նկատմամբ իմ ներշնչարարված ձեռնարկված փորձերի խնայարժեքում: Ներելով՝ մենք ոչ թե դիմացիկ ենք ներել, այլ հաշտվում ենք մեզ հետ՝ դիմացիկ նկատմամբ բացասաբար լրարանալով: Ապրելով չնեղելով՝ մենք հաճախ գոհվում ենք շատ ավելի փոքրիկ փիճակում, քան այն անձը, որին կարծում ենք՝ ներել ենք: Այսպիսով՝ ներողամտությունը կապված է անխափ ներշնչարարի խաղաղության հետ: «Հայր Աստված»-ի մեջ մենք ասում ենք: «Եվ թող մեզ ըզպատրիս ներ, որպես են մեզ բողոքում մերոց պարտապանաց» (Եվ գիտե՛ք, որ Մատթեոսի Ավետարանի այս հատվածի ամբողջացումը 6-րդ դվի 14-րդ և 15-րդ համարների մեջ էր, որ ասվում է: «Եթե որոշ մարդկանց ներեց իրենց հանցանքները, ձեր երեկապոր Հայրն էլ ձեզ վերել: Իսկ եթե դուք արարկանք չներեց իրենց հանցանքները, ձեր Հայրն էլ ձեզ չի ներել մեզ հանցանքները»: Մատթեոսի Ավետարանի 9-րդ գլխի 6-րդ համարում շատ գեղեցիկ հաստված կա, որ ասվում է: «Մարդու Որդին իշխանություն ունի երկրի վրա մեղքերը ներելու»: Եվ այս

նույն գաղափարի մասին հետաքրքիր դրված է պատմված Յովանյանի Ավետարանում, երբ Տերը հարույթությունը հետո հայտնվում է առաքյալների՝ ասելով: «Մեզ Սուրբ Հոգին: Եթե մեկի մեղքերը ներեց, նրանք ներված կլինի. եթե մեկի մեղքերը չներեց, ներված չի կլինի» (Հովհ. Ի 22, 23):

Հայր սուրբ, սուրբ Գր. Նաբեղանի «Հայր մեր»-ի վերջ եզված տողերի ամենաբարձր ասում է, որ «Տեր Աստված մեզ իշխանություն է տվել մեր մեղքերի թողութային համար, քանի ինչ սրտով թողնում ենք միմյանց պարզեցում են մեր ու գութ ցուցաբերում նրանց հանդեպ, նույն չափով էլ Աստված մեր հանցանքներն է թողնում...», այսինքն՝ եթե մենք չենք կարողանում ներել մեր նմաններին, Աստված էլ մեզ չի ների, որքան էլ ջանափառաբար արդեն:

Այլ՝ մենք պետք է ներենք, որ Աստված էլ մեզ ների: Գր. Պրոքս առաքյալն ասում է: «Մասնով տաճար եք դուք, և Մասնով Հոգին է բնակվում ձեր մեջ» (Ա Կորնթ. Գ 16), այսինքն՝ մենք համարժեք ենք Զրիստոսին, Ո՛վ ասում է: «Ես իմ Հոր մեջ եմ, և դուք՝ իմ մեջ, ու ես՝ ձեր մեջ» (Հովհ. ԺՂ 20): Իսկ Աստվածորդու ներառյալ ունենալը հենց նշանակում է ներողամտի լինել թողրի հանդեպ՝ առանց խուսափանալու: Նաե՛ն՝ եթե մենք Զրիստոսով փխտում ենք Հորը, ապա պարտավոր ենք մեր նախը, իմ եղբայրը կերտել կատարելության վերափայլ մեջ, քանի որ այդ է պահանջում Զրիստոսը: «Կատարյալ է՛րեք դուք, ինչպես երբ ներված է ձեր մեղքը» (Մատթ. Ե 48): Ծնաբիրությունը ներելու է: Եվ այս

գաղափար է զինախնդրությունը, դիմախոսությունը, որոնք մեծագույն մեղքերն էլ՝ մարդուն Աստուծոց հեռացնող: Մեր հոգիների մեջ չեն կարող տեղ ունենալ բեն ու ողջ: Մեր հոգիներում կրեց այնպես ներողամտություն, որքան մեր մարդկային տկար բնությունը կարող է իրեն թույլ տալ:

Այսօր շատեր (նույնիսկ զրիստոսյան մարդիկ) խոստովանում են, որ դժվարանում են ներողամտի լինել շուրջի հանդեպ: Լինում են դաշեք, երբ մարդ չի կարողանում մոռանալ հասցված վիրավորանքը, ցավը, որքան էլ փորձում է: Բնականաբար չի տրտում թե մեկ հոգու հանդեպ ոչ ու չեն ներելով մարդն արդեն լիարժեք զրիստոսյան կոչվել չի կարող: Ուրեմն ինչպե՛ս հասնել ներողամտության կատարյալ աստիճանին՝ կարողանալով ուսուցնել աշխատյալների ներել թուրքի՝ որպես Զրիստոսի ճշմարիտ հետևորդ:

Շուրջախառն վիշտն է, որ մարդու մեջ ծնում է ոչ ներողամտ արարի ասիվածքն ու մղեք, նայած թե դիմացիկ կողմից անստանալի ցավ ինքնուրույն ունի: Գլխի Կոստանյանում հրեա ժողովուրդը վատ արարքներով միշտ վշտացնում, իսկախաբ եր անում Մատնով, Աստված էլ ա-կամայից պատժում էր նրանք: Մասկան Նոր Կտակարանում չեղելով է սիրո, ներողամտության գաղափարը: Ես կարծում եմ, որ եթե ցավը գործում է, իսկ վերջը՝ խոր, դժվար է անմիջապես ներել ու մոռանալ: Բայց ըստ իմ՝ ոչ թե դիմացիկ լինելով են ներում, այլ ինքն ինքն հաշտության ճանցիկ են կնքում, ներման անվան տակ իրավիճակում են ինքն ինքն հետ են հաշտվում: Ու-



Իրեն վերցրելով ընտել համար ժամանակ է պետք:

Հայր սուրբ, իսկ ո՞ր դեպքում պետք է ներել արդյո՞ք անցեղախոս ներելով՝ չենք վատում մե՛նք, քանի որ չարաշահվում է մեր ներողամտությունը, Է՛ն նրան, ում ներում ենք...

Այսօր ոմանք կարծիք են հայտնում, թե իր ներողամտությունը թույլության արդյունք է: Ես կարծում եմ, որ ներողամտությունը տրամաբանական է իմաստավորված է, երբ անհոգի իր կատարածի համար ամբողջ տոտով գրգռում է: Ներտուրն էլ հարցին, թե՛ «Ջանի՛, անգամ, ե-թե երաքայր մեղանքի իմ ուն, պետք է ներել նրան. միկնել յոսն՝ անգամ», Տերը պատահա-լիսն ասեց: «Եթե չե՛ս ասում, թե՛ միկնել յոսն անգամ, այլ՝ միկնել 70 անգամ յոթը» (Մատթ. ԺԸ 21, 22):

Նույն Տերը Մարկոսի Ավետարանում, երբ հայտնվում է ախտադր թշնամ առջ, չի ներում, այլ ասելովում է թշնամ, ի վերջին Տերն ասին յոթանուն է (Մատթ. ԻԱ 18-20): Ուրեմն պետք է ներել այն ժամանակ, երբ ներման գործընթացը հետո սկսվում է պոզաբարության գործընթացը, իսկ եթե որպես արդյուն չկա, բնական է, որ այդ մարդն անյան անգամ կարաշա-հի ձեր ներողամտությունը են բարոյությունը:

Ուրեմն ինչպե՛ս ունենալ համապատասխան իրադրություն՝ հասկանալու համար՝ տվյալ դեպքում ներել, թե՛ ոչ:

Զրիստոսն ուսուցանում է, որ այն ծաղը, որը քարի պողոտ չի տալիս, ոչ միայն կտրվում, այլև ներվում է կրակի մեջ, որպեսզի կրակից քի բջիջ անգամ լմնա, ինչպես Յիզակամային մեջ Մուկեթե պիտի ա-Ներ՝ որպեսզի վաղե հանկարծ տարածում չգտնելու հարալի մեջ: Հետևաբար չարը, որը պողոտ չի տալիս, պիտի արմա-տալիքն արվի:

Զրիստոսը մեզ միշտ տվո-րեցում է լինել ձերի պես խո-րագուտ են արարվիների պես միամիտ (տե՛ս Մատթ. Ժ 16): Այստեղ «միամիտ» բառը պետք է հասկանալ քարի իմաստով:

Հիշե՛ք նաե՛ «Տաճա մասնա-րի անակ» (տե՛ս Դով. ԺԹ 11-27), մեկ մասնա առաքողը բաց-րեց իր մեջ մասնա իրի մեջ է ոչ մի արդյունք չստացավ որակից, ուս-տի վերջին պատմեց նրան, վերջոցե այդ մեկ մասն ու տվեց նրան, ու աշխատանքի գիտեր: Հետևաբար «Ո՛վ անյան լինի սխուռ, թող յիս» դարձանք լիարժեք մեկում, որ եթե քր կողքին պարող մեկը չար է ծնում, դու անյան արթուն եղի, որ կարո-դանես չարի ճանաչել: Եվ ինչ-պես Զրիստոսը, ստատանալի փորձելով, կարողացավ նրա մ-տն մի փորձությանը ճիշտ պա-տասխան աս լավել իրենից, մենք էլ կրա օրինակին հետե-լեք՝ հեռանալով չարը չելուց:

Հարուսակյուն՝ էջ 8

# ՆԵՐԻՇԵ ԶԱՐԵՆՑ (1897-1937)

Այդպե՛ք էջ 5  
Մեռնում ու հանգով բնության օրե-նով ների է ունենում փոխաբերու-թյուն. տխրագույն աղբիկ միտքում է արեւելի մեջ է նույն արեւի միջից ծնվում է որպես մի նոր երթույն: Արեւի ծնվող աղբիկ կերպարը ժամանակի խորի-գանշանն է: Մահվան աշխարհից բուռն կյանք մտնելու ճանապարհին Չարենցն առնում է երկու նոր խորհրդանշան՝ Ա-րեւի և Արեւի շուտորը, որոնք անկախ-տորեն հակադրվում են Կապույտ երկ-րին ու Կապույտ երկրի Աղբյան: Տրա-մարդությունների փոփոխությունը բնու-թագրվում է ներանձնացած պարունե-րից հանրային ու մարդկային կյանքի նոր հարաբերությունների անցումով:

Այս տեսակետից անանձնական ու 1920-1921 թթ. գրած «Եվանի պրոֆիլը Չարենց», «Փողոցային պրոֆիլում», «Տառա-նա» են «Ութնականեր արեւին» շարքերը:

Երգի դիցուհու կերպարը՝ որպես շուտոր անկախ, Չարենցին արժեքը ընկալման հետո, Չարենցին արժեքը անտեղազգործության ուղեկցիք է, որին

անորդարձել է բազմիցս: «Եվանի պրո-ֆիլը Չարենց» շարքում երգի դիցուհին օտն ու նրբակից գեղեցկուհի է, որին ներմանիս սիրո խոսքեր է ասում բա-նաստեղծը: «Փողոցային պրոֆիլում» շարքում անմիջական անցումով սաղ-նային տիմիկե փոխաբերվում է փողո-ցային աղջկա՝ իր հետ եղբորով անքա-նագրոսիկ ու ազատ սիրո թաղուն հմայքներ: Երգի դիցուհին արթնցող տրեղերի է վերածվում: «Ութնականե-ր արեւին» շարքում: Իսկ անա նույն այդ դի-ցուհին «Տառարանում» կերպավորվում է արեւելյան գեղեցկուհու՝ կերպի նկա-նագրով:

Սիրո այս նոր աշխարհի ճանապար-հին Չարենցին ուղեկցի է միջնադարյան ինքնագույն բանաստեղծն ու գրական ժողովրդական պրոֆանը՝ Սայաթ-Նոկան, որին հասկանալիս գագսմոնալային ու ղեկանալ երանքներով է շարափած է շարքը:

Կատուցածը ու ասելիքի ներքին շղթայով «Տառարան» թողնում է ա-



նանին բանաստեղծություններով գր-ված պոեմն տպավորություն: Նախա-մուտքի ուղեղին (հինգսան որ հուր կա իմ սրտում - ընդորդ քեզ), «Մոմա» և նույն, հուրհուրող տոր Ես, քան) հա-նուցող առաջին բանաստեղծությունը չորրորդ տառից բանաստեղծությունը թողնում է Նախիբազանի տպավորու-թյուն, որի մեջ Չարենցն ուղեկցում է

իր երգի աշխարհը. մի կողմից՝ երազի մեջ հայտնված Սայաթ-Նոկայի, մյուս կողմից՝ գոգայի կերպարները: Սայաթ-Նոկան երազի հետ անցնում գնում է: Երա փորձառն գոգայի կերպար տր-տում մնում է հեղինակ-բանաստեղծը: Ստեղծանալը ուղեկցվում է այն մի-շակարը, որտեղ ապրում է գոգայը. դա Թիֆլիսն է՝ Հայկական թաղը: Անա-րաբան ինքն է նրա անգույնական գեղե-ցկությունն ու անպատասխան սիրուց գուրջ կոցոցած սիրելիսի վիճակը («Կուզեմ իմի փի գոտեն - հարթա-թիմ միկնել էրգի»): Մեծավա սիրո ե-լացությունը մեջ մեկ անգամ երեւա-ցած գոգայ սիրելիսին աչքին սկսում է սրբակա ու դառնալ կատարության տիպար: Եվ մեկ անգամ վերականգնվում է հուրաջ, փրկելիս փողոցով անցնում է գոգայը՝ գեղեցիկ, անկրկնելի, բայց ես՝ անտարբեր սիրո դիցուհին:

Ապագան ու հույսի մեջ սիրահարը մնում է միայնակ: Մեռության մեջ ծնվում է հոգեմաշ խորի՝ աշխարհի անցողիկ-թի մասին:

Հարուսակյուն  
Դավիթ ԶԱՄԻՐՅԱՆ  
Բանասիրական գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր





## «ԿՈՐԱԾ ՈՋԻՎՐԻ ԵՎ ԿՈՐԱԾ ԴԻՎԱԻ ՎՈՎԿՆԵՐԸ»

(Ղուկ. ԺԵ 1-10, Մատթ. ԺԸ 12-14)

**ՄԵՐ ԿԻՐՈՒՆ Ե ԲՅՈՒՐԱԿԱՆԻ ՍԵ ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՎՈՐԻՅ ԵՆԵՂԵՂՈՒ ԽՈՂԵՐՈՒ ԻՈՎԻՍՆ Բ. ՂԱՉԱՐ ՔԻՆ. ՊԵՏՐՈՍՅԱՆԸ**

Սիլվադ՝ էջ 6

Եվ իսկապես էլ կրանք տգետ չլին, կրանք հասել էր Աստծո՞ւ խոսքը, Օրենքը ու մարգարեներն ունեին, բայց այնպես ճարպկորեն էին շուքալացում իրենց իսկ օրենքները, այնպես բողոքական, այնպիսի կեղծավորությամբ, որ Բրիստոսն ստիպված էր ասել. «Կա՛յ՝ ձեզ՝ կեղծավորներին»՝ օրենսգետներին և փարիսեցիներին, որ նման եք ապիտակեցրած գեղեցկամանիկ, որոնք դրսից գեղեցիկ են երևում, մինչև ներքից լի են մտելների ոսկորներով և ամենայն ապականությամբ: Նույնպես են դուք դրսից մարդկանց արդար եք երևում, մինչև ներքից լի եք կեղծավորությամբ և անօրինությամբ» (Մատթ. ԻԳ 27-28):

Եվ այս ասլ դեպքն է, երբ մենք գործ ունենք ընդգծված «աջակողմյան» շեղումների հետ: Այն վարդապետները մերգլային մեղքերը, շեղումները, տեսանկյունային առումով, դասակարգում էին երկու տեսակի՝ ծախկաղովյան և աջակողմյան: Ծախկաղովյանն այն է, երբ մարդը հայտնապես մեղավոր է, տեսանկյունի մեղքեր է գործում, ինչի համար մշտապես պայտարակվում ու դատապարտվում է, և ինքն էլ գիտի, որ դա այդպես է: Սակայն մեղքեր էլ կան, որոնք խիստ բողոքական են, զրոքե անտեսանելի: Եվ երբ հայտնի մեղքեր գործելուց մարդը դառնում է դեպի ճշմարիտ ճանապարհ, այնու դադարում է նմանատիպ գործեր գործել, դա դեռ բնավ չի նշանակում, որ նա ամբողջությամբ ապահովված, որովհետև կա ավելի վտանգավոր մի «առաքալաշ», որտեղ կարող է այնպեղել. դա հենց աջակողմյան շեղումն է: Դա այն է, երբ մենք իր շղջապատին մերցվալանում է իբրեւ այլ են հավատացալ, աստվածապաշտ մարդ, արդյուն է, եւնեցի է հասնում և այլն, և այլն: Սակայն այդ ամենի տակ՝ վոլիխների Ետեւում, մարդու ներշնչարիւմով մենք էլ ապականությունը գործաւ: Եվ... լինելով եւնեցում, լինելով արդեղի ու պաշտամունքի մեջ՝ նա սկսում է սրտով հեռանալ Աստծուց, ընկնում է ներքին ու հաւարտության (հոգեւոր մեղքեր), նաեւ քերականությունը մեջ ու ճարպկորեն փորձում է կոծել այդ ամենը: Մարդկանցից՝ զուգե, բայց Աստծուց ոչինչ չես կարող կոծել:

Շարունակելի

Հիւրերնկայեց Հայկ ԿԱՐԴԵՍՅԱՆԸ

# ՀՈՎԻՎՆ ՈՒ ՆՐՎ ՀՈՏԸ ՆԵՐՈՂԱՄՏՈՒԹՅՈՒՆ

Սիլվադ՝ էջ 7

**ՈՐՈՂՔ ԵՆ ՆԵՐՈՂԱՄՈՒՆՔՅԱՆ ՕԳՈՒՆԵՐԸ:**

Ներելով դու առաջին հերթին հաշտվում ես Աստծու հետ, որ մեջ պահում ես աստվածային այն շունչը, հոգին, որ Աստծու կողմից տրված է մարդու: Ներելով դու պահում ես հիսուսական կերպարը, գործակնից չես լինում չարին, հաշտվում ես ինքը թեզ հետ՝ որ մեջ մեղմելով այն փորձորիկը, որը ոչ ներողամտության պատճառով տակնուվրայ էր անում անձը, եւրոպայի: Այսօր ամեն անգամ չնեղած անձի մասին մտածելիս՝ փորձիր օրոկվում ե՛ս՝ վերին շեղով այն պահը, որը որ վշտանալու պատճառն էր դարձել: Այսպիսով՝ ներողամտությամբ մարդը հաշտվում է իր ներաշխարհի հետ:

**Հայր սուրբ, իսկ հեշտ է արդոք հասնել ներողամտության այդ բաղձալի վիճակին:**

Յեշտ է, եթե դու ինքը չես բարոյացնում այն, երբ բան հասանելի է, եթե դու տրամադիր ես այն անելու: Մատթեւոս Ավետարանում կարդում ենք. «Սիրեցե՛ք ձեր թշնամիներին, օրհնեցե՛ք ձեզ ակնհայտների, բարություն արեք ձեզ ատուղներին և արդեցե՛ք կրանք համար, որ չաշարում են ձեզ և հալածում, որպեսզի որդիներ լինեք ձեր Հոր, որ երկնքում է, քան որ Եւր արեալն ծագեցնում է չարեքի և բարիքների վրա...» (Մատթ. Է 43-45): Այս պատգամ իր իրագործումն անհնարին է թվում, սակայն եթե դու ուզում ես արժանի լինել, որ ը շուրթերից ամեն ոք արտաբերի «Հայր» բառը, պետք է ունենաս Հորն արժանի կերպար: Անհա-

րին էլ. պատկերացրե՛ք, որ դուք ինձ անծով եք, ես արդյուն եմ՝ ձեզ համար, դուք ինձ ատում եմ՝ թող Աստված թեզ փորձանքներն մեջ գցի, ես ատում եմ. «Աստված թող թեզ օրհնի» և այլն: Երբեք ըրալե՛ք հետո որ չես կարող այնուս քո բերանից որեւէ անձեք արտաբերել իմ հասցեին: Այս է իմաստը, արդյուն արարմբ չեն ջնջում, այլ՝ սիրով:

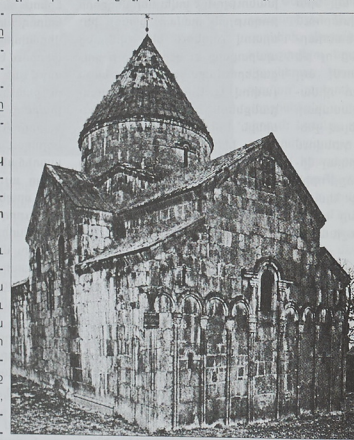
**Մանկ սիրո հնարավոր է ներել:**

Մերն է, որ ծնում է ներողամտություն, սերը ը Նմանի Նկատմամբ: Բրիստոսը սիրո իրաշախի բանաձեւում է տալիս՝

Հատ մե մեզանում չարիքն ու անհանդուրժողականությունը միմյանց հակոդեալ, Հատ դժգուլ է ապրել ներողամտի կյանքը: Ի՛նչ խորհուրդ կրանք այն մարդկանց, ովքեր փորձում են հնարավորինս ապրել բարի, առաքինի, ներողամտի կյանքով՝ հաճախ մեծ տառապանքների գնով...

Բրիստոսն ասում է, որ մարդը չի կարող երկու Տիրոջ ծառայել՝ ե՛ւ Աստծուն, ե՛ւ մամոնային (տե՛ս Դուկ. ԺԶ 13): «Մամոնա»-ն արամեերեն բառ է, որն ունի երկու իմաստ՝ դրամ և սատանա: Մարդիկ

այսօր կառչած են նյութին, ուստի չեն կարող մոտենալ Աստծուն, մինչդեռ նյութի մեջ կյանք կա, քանի որ կյանքն Աստծու մեջ է: Աստված կյանքը ստեղծեց մարմնից, բայց միկել, որ Ինգիս չդրեց, կյանքը կենդանություն չստացավ: Ցավոք, այսօր մարդիկ վազում են նյութի ետեւից, մինչդեռ Բրիստոսն ասում է. «Գանձերդ իր դիզեք երկրի վրա, այլ՝ երկնքում» (տե՛ս Մատթ. Զ 19-21), այսինքն՝ ձեր կյանքն կապահովել կյանքը թող չլինի այլ կյանքից:



անելով. «Սիրեք միմյանց, ինչպես ես ձեզ սիրեցի, դուք էլ միմյանց սիրեք: Եթե դուք միմյանց սիրեք, դրանով բոլորը պիտի մասնակ, որ դուք իմ աշակերտներն եք» (Դուկ. ԺԳ 34, 35): Ուրեմն սերը պետք է պատրաստ լինի անձը գոհաբերելու դիմացին համար, որովհետեւ այդպիսի մեղք դիմացինի մեջ տեսնում է ոչ թե մարդուն, այլ կրա մեջ ընկալվող Աստծուն:

**Հայր սուրբ, չե՛ք կարծում, որ մեր օրերում, երբ այնքան**

բարձրացեց, որպեսզի իմաստ ունենա ձեր գոյութաթաց, որովհետեւ մարդը կրողն է աստվածային կերպարի: Սակայն ներողամտ մարդը չպետք է իրաւաստի, որովհետեւ ներողամտությունը նախ մեզ է պետք: Ո՛ր է ներում, ով վշտացած է, վիրավորված է, ներողամտությունը հատուկ է ուժեղ մարդուն, որովհետեւ միայն ուժեղ մարդն է ունակ ներելու, ողջ հոգով՝ մոռանալով հասցված ցավը:

## 2011

ԲՈՎԱԿԱՆԻ ՆԵՎՈՒՆԵՐԸ 27-ին Հայաստանի Հանրապետությունում Հնգկատարի Հանրապետության արտակարգ և լիազոր դեսպան Ալա Կուսար Մալիկի անունի անցած այցելեց Կալկաթայում Սբ Եշիմանի հովանու ներքո գործող 190-ամյա Հայոց մարդաբուժական ճեմարան, որն առանվազնային է հայ-հնդկական դպրավոր բարեկամության:

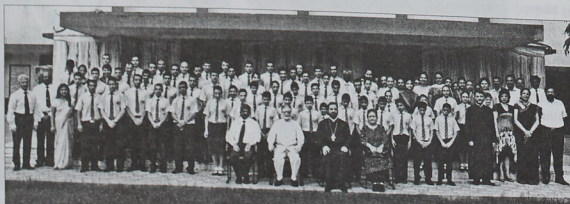
Հնգկատարից հոգեւոր իովիվ, Հայոց մարդաբուժական ճեմարանի կառավարի՝ Տ. Կոնոն վրդ. Հոգիակնիկայի և բարձրաստիճան հյուրի հանդիպումն անցավ չեղով մեղու լիորոտով:

Ի պատիվ մեծարդ Կյուրի՝ ճեմարանում կազմակերպվել էր մշակութային ծնունդը:

Համերգային ծրագրից հետո ցուցադրվեց «Հայերը Հնդկաստանում» տեսալուսանկարը:

Իր բարիգիտյան խոսքում հայր Խորենը խոսեց հայ-հնդկական վաղեմի բարեկամության մասին: Այնուհետեւ հայր սուրբը համայնքի և Մարդաբուժական անունից, հնդկական հյուրանոցային ամպրոպի համայնքի, մեծարդ դեսպանին նվիրեց իմ շա՛ր նշան հարգանքի, սիրո և շնորհակալ:

## ՀՀ-ՈՒՄ ՆԵՎԱՍԱՍՆԻ ԴԵՄՈՒՆՆ ԱՅՅԵԼԵՃ ՄԱՐԴԱՍԻՐԱԿԱՆ ՃԵՄԱՐԱՆ



Ձեռնարկն ավարտվեց պատվաբաժան Ալա Կուսար Մալիկի արգելում դեռնելուց եւրովով, որն իր խոսքում նշեց, որ Հայոց մարդաբուժական ճեմարանը Հատ կարեւոր իր կարողեց է այն նշանակալից դեղակատարություն ունի և կամուրջ է երկու մշակույթների միջեւ: Նա հողորդեց ա-

Հայկերտերին կրթել և դառնալ միջազգային հանրության ջաղաջացիներ՝ կրթությունը իրենց հայկական ինքնությունը, և ամուր կառչել երկու հնազանք ջաղաջարկությունների բարեկամություն հենքից:

Հայոց մարդաբուժական ճեմարան

## ԵՐԻՄՈՍՈՒՄ ԶԱՅԱՍԱՍՆ

Կրտավան, մշակութային, լուսավարական երկշաքաթաթեր

Հիմնադիր՝ Մայր Աղոս Սուրբ Եշիմանի

Հիմնադրվել է 1900 թ.

«Բրիտանիա Հայաստան» ընդերքի նմանությունը

Գլխավոր խմբագիր՝ Աստուրի Առաքելյան

Գրականության վարչակալ՝ Զ. Զ. Զ. Զ.

Հիմնադրության հասցեն՝ Մայր Աղոս Սբ Եշիմանի

Հեռախոս՝ 517197

Էլ. փոստ՝

el@etchmadzin.am

Իմ կայք՝

http://www.journal.com

Ստոր. տպագր. 5.10.2011 թ.

Տպագրանալ՝ 2100

գինը՝ 50 դրամ